

**ЛЕКЦІЯ 9.
ЦИВІЛЬНЕ НАСЕЛЕННЯ
В РУКАХ ВОРОГА**

ЗМІСТ

1. Поняття цивільного населення в руках ворога
2. Положення, спільні для захищених осіб на іноземних та окупованих територіях
3. Захищені особи на іноземних територіях
4. Захищені особи на окупованих територіях
5. Інтернування цивільних осіб

Захист цивільних осіб під час збройного конфлікту поділяють на дві групи

- захист цивільних, які перебувають під контролем («у руках») супротивника, від насильства або свавілля
Право Женеви
- захист цивільних від прямих наслідків військових операцій та інших ворожих актів
Право Гааги

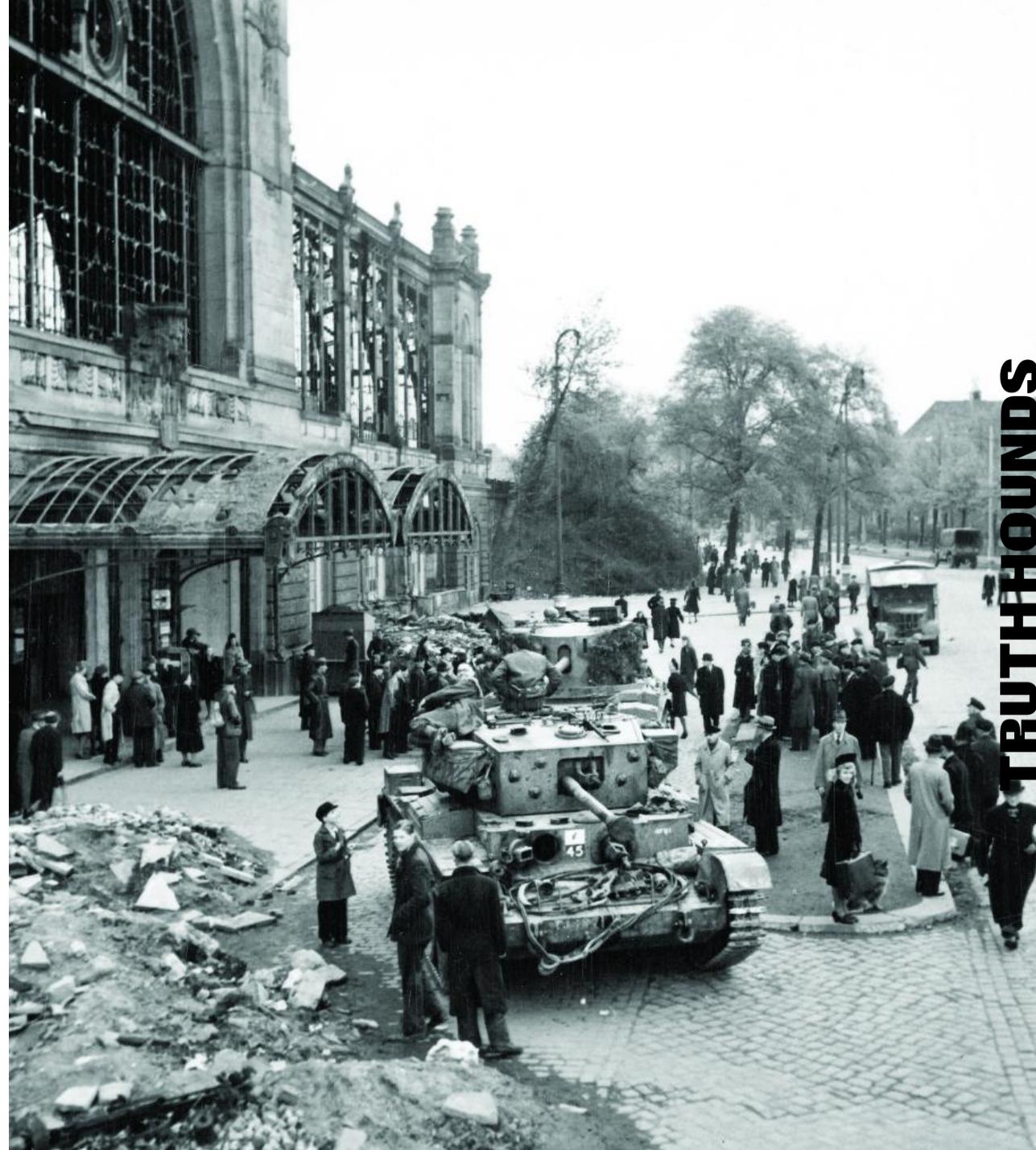
Одна з чотирьох Женевських конвенцій 1949 року цілковито присвячена захисту цивільних осіб від наслідків збройного конфлікту.

Негативний досвід Другої світової війни підкреслив важливість посилення захисту цивільних осіб, що опинилися під ворожою владою.

ПОНЯТТЯ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ В РУКАХ ВОРОГА

Стаття 4 ЖК IV визначає осіб, що перебувають під захистом Конвенції, як тих, хто

« в будь-який момент та за будь-яких обставин опиняються, у разі конфлікту чи окупації, під владою сторони конфлікту або окупаційної держави, громадянами яких вони не є ».



Існують дві категорії осіб, визначення яких залежить від класифікації території

- Перебувають на іноземній території

громадяни Японії на території США під час ДСВ

- Перебувають на окупованій території

європейці під контролем Німеччини під час ДСВ

Особи не повинні бути громадянами держави, під чиєю владою вони перебувають, і не повинні бути захищеними за іншими трьома ЖК.

Норми ЖК IV чітко розподілені за таким «територіальним» принципом

Захист іноземців на території однієї зі сторін конфлікту



Розділ II
частини III

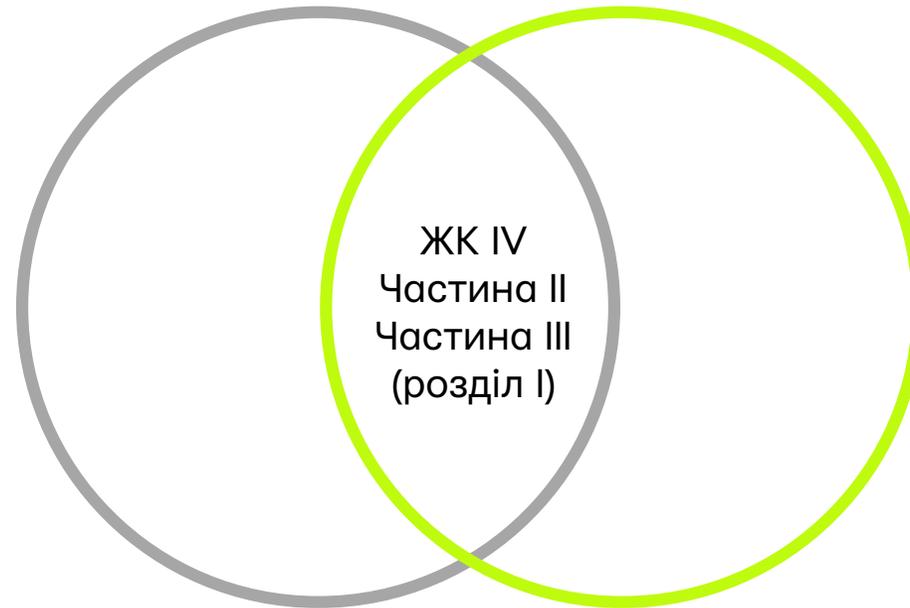
Захист осіб на окупованих територіях



Розділ III
частини III

**ДЕЯКІ НОРМИ СТОСУЮТЬСЯ ЗАГАЛОМ БУДЬ-ЯКИХ
ЦИВІЛЬНИХ ОСІБ**

Для іноземців,
які перебувають
на території сторін
конфлікту



Для осіб,
які перебувають
на окупованій
території

ЧАСОВІ РАМКИ ЗАСТОСУВАННЯ ЖК IV ЩОДО ТЕРИТОРІЙ

- **Початок**

з самого початку
будь-якого конфлікту
або окупації

- **Кінець**

на окупованій території

через рік після загального
припинення бойових дій

на території сторін конфлікту

після загального припинення
бойових дій

ЧАСОВІ РАМКИ ЗАСТОСУВАННЯ ЖК IV ЩОДО ОСІБ

Особи, що перебувають під захистом, звільнення, репатріація або влаштування яких відбудуться після цих строків, протягом зазначеного часу перебуватимуть під захистом цієї Конвенції.

**ПОЛОЖЕННЯ, СПІЛЬНІ
ДЛЯ ЗАХИЩЕНИХ ОСІБ
НА ІНОЗЕМНИХ
ТА ОКУПОВАНИХ
ТЕРИТОРІЯХ**



СТАТТЯ 8 ЖК IV

Особи в руках ворога не можуть за жодних обставин, навіть добровільно, відмовитися від прав, закріплених за ними МГП.

Сторона конфлікту відповідає за поведження своїх представників із особами, що перебувають під захистом.

МГП забороняє:

- насильство над життям і здоров'ям;
- посягання на особисту гідність;
- фізичний або моральний примус;
- дискримінацію;
- колективні покарання;
- залякування чи терор;
- пограбування;
- репресалії;
- захоплення заручників.

МГП визнає,

що цивільне населення супротивника має право спілкуватися з МКЧХ. Їм має бути дозволено підтримувати й відновлювати родинні зв'язки.

ЗАХОДИ КОНТРОЛЮ ТА БЕЗПЕКИ

Сторони конфлікту мають право вживати «необхідні під час ведення війни» заходи контролю та безпеки, які можуть обмежувати права цивільного населення супротивника.

МГП не містить вичерпного переліку дозволених заходів безпеки, проте найбільш суворими заходами є:

- примусове поселення;
- інтернування.

СПЕЦІАЛЬНО ЗАХИЩЕНІ КАТЕГОРІЇ ОСІБ

- **Жінки**

захист від зґвалтування, примушування до проституції чи будь-якої іншої форми посягання на їхню моральність.

- **Вагітні жінки й матері з немовлятами на утриманні,**

які були заарештовані, затримані або інтерновані з причин, пов'язаних зі збройним конфліктом (ці справи розглядаються з найвищим пріоритетом).

- **Діти**

до 15 років не можуть бути залишені напризволяще, до 12 років мають бути забезпечені посвідченнями особи або засобами ідентифікації. Сторони конфлікту повинні піклуватися про них і надавати необхідну турботу та допомогу.

ЗАХИЩЕНІ ОСОБИ НА ІНОЗЕМНИХ ТЕРИТОРІЯХ

Держава зобов'язана поводитися з цими особами так,
як із громадянами інших держав

Особи, що перебувають
під захистом, можуть

залишити територію держави
проживання

держава може обмежити таке право,
якщо виїзд таких осіб суперечитиме
«національним інтересам» держави,
що воює

залишитись надалі
проживати

до цих осіб продовжує
застосовуватися законодавство,
що застосовується до іноземних
громадян у мирний час

Особи, які перебувають під захистом, можуть бути примушені до праці лише **тією ж мірою, що й громадяни ворожої держави.**

Їх можна залучати лише до таких видів примусових робіт, виконання яких необхідне для забезпечення населення продуктами харчування, житлом, одягом, транспортом та турботи про здоров'я людей і які не є безпосередньо пов'язаними з проведенням воєнних операцій.

ЗАХИЩЕНІ ОСОБИ НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

КОЛИ ТЕРИТОРІЯ ВВАЖАЄТЬСЯ ОКУПОВАНОЮ?

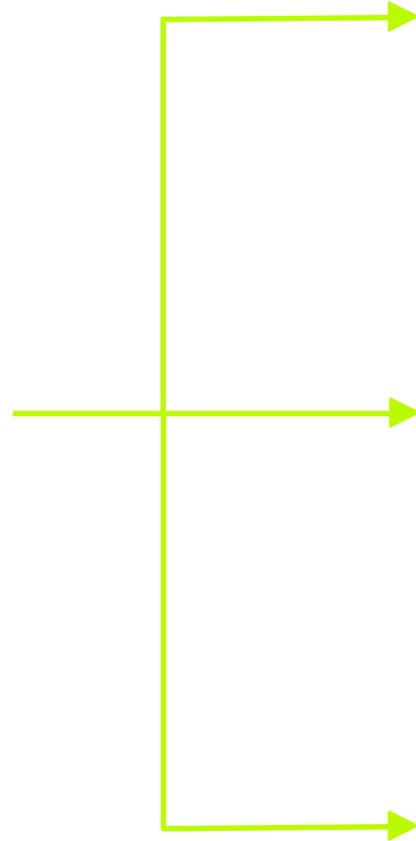
Ст. 42 Гаазької конвенції 1907 року:

« Територія вважається окупованою, коли вона фактично перебуває під владою ворожої армії. Окупація поширюється лише на територію, на якій така влада встановлена і здатна утвердитися » .

Для висновку про існування окупації, потрібно застосувати тест «ефективного контролю»:

- присутність іноземних сил без згоди окупованої держави;
- здатність іноземних сил здійснювати владу;
- пов'язана з цим нездатність суверена здійснювати свою владу на цій території.

Характерні
ознаки
окупації



вважається тимчасовою й не надає державі-окупанту суверенітету

як і будь-який інший тип збройного конфлікту, МГП не оцінює законність окупації як такої

МГП у поєднанні з МППЛ просто регулює фактичну ситуацію

Окупаційна держава повинна поважати чинне законодавство, що діє на окупованій території, і дотримуватися його, за винятком, коли це «абсолютно неможливо».

Окупаційна держава може скасувати або призупинити дію місцевих законів лише у двох випадках:

- коли вони становлять загрозу її безпеці;
- коли вони перешкоджають застосуванню МГП.

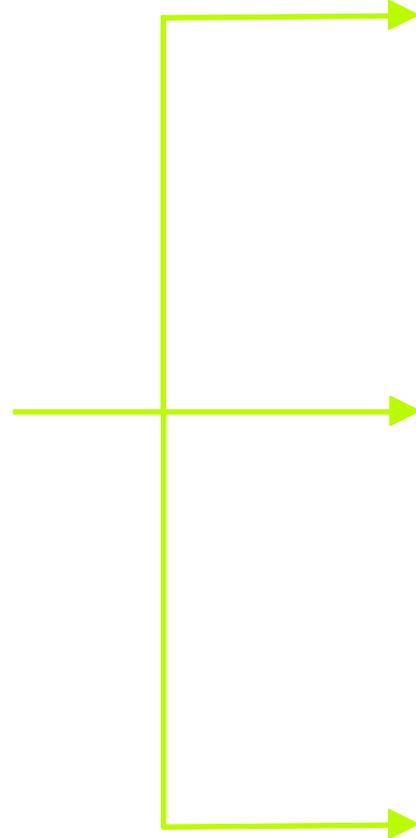
Окупаційна держава може запровадити нові положення лише з метою:

- надання можливості окупаційній державі виконувати свої зобов'язання за МГП;
- підтримання ефективного управління територією;
- забезпечення персоналу, майна та комунікаційної інфраструктури збройних сил і адміністрації окупаційної держави.



Окупаційна держава може приймати нове законодавство

Спрямованість
законодавства



на надання делегатам держави-покровительки або МКЧХ доступу до осіб, які перебувають під захистом

на запровадження загальної заборони на носіння зброї цивільними особами

на створення системи процесуальних гарантій для періодичного перегляду заходів безпеки

Жителі окупованої території зобов'язані підкорятися де-факто владі держави-окупанта, проте вони не мають відповідного обов'язку вірності.

Вони не можуть бути примушені:

- складати присягу на вірність окупаційній державі;
- служити в її збройних або допоміжних силах;
- надавати інформацію про збройні сили або засоби оборони окупованої держави.

ЗАБОРОНА ПЕРЕМІЩЕННЯ, ДЕПОРТАЦІЇ ТА КОЛОНІЗАЦІЇ

ЖК IV та звичаєве МГП сьогодні повністю забороняють:

- індивідуальні примусові переміщення в межах окупованої території;
- масові примусові переміщення в межах окупованої території;
- депортації осіб, які перебувають під захистом.

ЖК IV визнає, що здійснювати евакуацію дозволено за двох умов:

- це необхідно для забезпечення безпеки населення;
- зумовлено особливо вагомими причинами воєнного характеру.

Ця заборона не має на меті перешкодити захищеним особам добровільно пересуватися в межах окупованої території або за її межами.

Евакуація дітей з окупованих територій **повністю заборонена**, окрім випадків, коли вона є вимушеною через стан здоров'я або необхідність лікування дітей.

Вимоги до евакуації дітей:

- наявність письмової згоди батьків або законних опікунів кожної дитини;
- має відбуватися під наглядом держави-покровительки та за згодою держави, що евакуює, держави, що приймає, і держави громадянства дитини;
- органи влади повинні надавати Центральному агентству розшуку МКЧХ інформацію про дитину.



МГП категорично забороняє депортацію або переміщення частини цивільного населення держави-окупанта на окуповану територію.

ІНТЕРНУВАННЯ ЦИВІЛЬНИХ ОСІБ

Стаття 42 ЖК IV дозволяє інтернування або примусове поселення на певній території осіб, що перебувають під захистом

« лише тоді, коли це є абсолютно необхідним для забезпечення безпеки держави, яка затримує ».

**СТ. 43 ЖК IV ПРО ІНТЕРНУВАННЯ
АБО ПРИМУСОВЕ ПОСЕЛЕННЯ**

- держава, яка тримає під вартою, повинна призначити відповідний суд або адміністративний орган для перегляду рішення «якомога швидше»;
- таке рішення має переглядатись принаймні двічі на рік.

Інтерновані особи мають бути звільнені як тільки обставини або причини, що виправдовують інтернування, перестають існувати.

Інтерновані особи також можуть успішно втекти.



— Дякую!

Володимир Гришко

юридичний радник Truth Hounds

v.g@truth-hounds.org

Вероніка Шептуховська
редакторка

Лілія Лахнеш
редакторка

Владислав Левчук
редактор

Створено ГО «Трус Хаундс», 2024 р.

truth-hounds.org



TRUTH HOUNDS